

ALEKSANDRA PAWLIKOWSKA

Konceptualizacje pojęcia „władza” w tekstach polskiego dyskursu ewangelickiego, katolickiego i prawosławnego

Abstrakt

Artykuł poświęcony jest analizie pojęcia „władza” w tekstach wybranych dyskursów wyznaniowych. Elementem szeroko rozumianego języka władzy jest sugerowany odbiorcom sposób konceptualizacji tego pojęcia oraz środki, za pomocą których się o nim orzeka. W dyskursach wyznaniowych, zorientowanych na transcendencję, odnaleźć można specyficzne znaczenia przypisywane leksemom ze wskazanego pola semantycznego. Analizie poddane zostały bliskoznaczne rzeczowniki desygnujące pojęcie „władza”. Badanie miało charakter ilościowo-jakościowy i zostało przeprowadzone na specjalistycznym korpusie, zawierającym różnogatunkowe teksty reprezentujące dyskurs katolicki, luterkański i prawosławny. W artykule przedstawione zostały frekwencje poszczególnych leksemów z uwzględnieniem podziału gatunkowego, jak też profile tworzące dyskursywne obrazy władzy w poszczególnych grupach tekstów. Analiza wykazała, iż w tekstach funkcjonuje pojęcie władzy boskiej, władzy Kościoła oraz władzy świeckiej. Konceptualizacje te pełnią podobne funkcje w trzech dyskursach i służą orzekaniu o rzeczywistości z perspektywy sakralnej oraz etycznej.

Słowa kluczowe: dyskurs, dyskurs wyznaniowy, język religijny, język władzy, językoznawstwo korpusowe, dyskursywny obraz świata, profilowanie, perspektywa.

1. Cel badawczy

Celem artykułu jest zanalizowanie pojęcia WŁADZA¹ występującego w tekstach wybranych dyskursów wyznaniowych². Elementem szeroko rozumianego języka władzy

¹ Zgodnie z zasadami przyjętymi w pracach z zakresu językoznawstwa kognitywnego nazwy pojęć zapisuję wersalikami.

² Uznaję, iż komunikacja religijna ma charakter dyskursywny i w związku z tym opowiadam się za przyjęciem terminu *dyskurs wspólnoty wyznaniowej* zamiennie z określeniem *dyskurs wyznaniowy*. Samo pojęcie *dyskurs* ma wiele definicji, na co zwracają uwagę badacze w licznych pracach. Przykłady

jest niewątpliwie sugerowany odbiorcom sposób konceptualizacji tego pojęcia oraz środki, za pomocą których się o nim orzeka. W dyskursologii, w której nurt wpisuje się niniejsza praca, utrwaliło się socjologiczne rozumienie zjawiska władzy. Jest ona ujmowana jako rodzaj relacji między grupami społecznymi, instytucjami i organizacjami (van Dijk 2010: 84). Można ją zdefiniować jako kontrolę nad wyobrażeniami członków społeczeństwa na temat rzeczywistości oraz środki do kształtowania ich codziennych doświadczeń (Mayr 2008: 7). Mowa zatem o władzy rozumianej szeroko — jako wpływ kogoś bądź czegoś na kogoś lub coś, jako szczególny rodzaj relacji zachodzącej w obrębie określonych jednostek, w tym wypadku — aktorów dyskursu³.

Konceptualizacja wspomnianego pojęcia w dyskursach wyznaniowych jest szczególnie interesująca. Religia sama w sobie jest rodzajem instytucji społecznej⁴,

jego rozumienia podaje Bożena Witosz (Witosz 2009). Przyjmuję socjologiczną definicję dyskursu za Normanem Faircloughem oraz Ruth Wodak i definiuję go jako formę działania społecznego polegającą na wytwarzaniu i nadawaniu znaczeń (Fairclough 2003; Krzyżanowski, Wodak 2010). Dyskurs nie jest tożsamy z tekstem-wytworem ani tekstem-wypowiedzią lub procesem, lecz traktowany jest szerzej, natomiast konkretne teksty stanowią jego przejaw. Teza, iż istota komunikacji religijnej kryje się właśnie w tworzonym przez jej członków dyskursie, koresponduje z ustaleniami socjologów religii (por. Mariański 2008: 94). Dyskursem wyznaniowym byłby zatem dyskurs konkretnej wspólnoty wyznaniowej (zgodnie ze znaczeniem przymiotnika *wyznaniowy* — ‘odnoszący się do wyznania, czyli ‘religii wyznawanej przez jakąś grupę ludzi’). Istotne dla tej kategoryzacji jest pojęcie grupy, czyli wspólnoty religijnej. Przyjęcie takiej terminologii i kryterium wydaje się zasadne z uwagi na to, iż każda religia (wyznanie) posiada właściwe sobie cechy (w tym doktrynę), które rzutują na dyskurs tworzony przez wiernych. Dyskurs wyznaniowy jest więc zbiorem zdarzeń komunikacyjnych w obrębie danej wspólnoty religijnej, ujawniającym wykreowany przez tę wspólnotę sposób orzekania o świecie z perspektywy wyznawanej religii. Zawiera system reprezentacji rzeczywistości wytworzony przez tę wspólnotę i wpływający jednocześnie na kolejne interakcje, a także swoistą ontologię, aksjologię, zestaw strategii i reguł komunikacyjnych. Dyskurs wyznaniowy posiada charakter empiryczny i stanowi sumę tekstów (mówionych i pisanych) danej wspólnoty. Można mówić zatem o wielu różnych dyskursach wyznaniowych. W tym sensie można wyróżnić dyskursy katolicki, prawosławny, judaistyczny itp., które mogą ulegać w zależności od swej specyfiki dalszemu podziałowi zarówno ze względu na pomniejsze grupy wewnątrz wspólnoty (na przykład z pewnością można by mówić o dyskursie katolickiej Oazy), jak i ze względu na kryteria tematyczne (na przykład prawosławny dyskurs teologiczny, ewangelicki dyskurs ekumeniczny itd.). Nie przeszkadza to jednak w charakteryzowaniu konkretnego dyskursu wyznaniowego jako całości, gdyż można założyć, że zawiera on pewien stały obraz świata, strategię i inne wyznaczniki, które wywierają mniejszy bądź większy wpływ na sposób konstruowania wypowiedzi każdego uczestnika tego dyskursu.

W niniejszej pracy istotne są dyskursy: katolicki, luterński i prawosławny z racji liczebności wyznawców.

³ Aktorami dyskursu można nazwać osoby bądź ogólniej — byty, którym przypisuje się określone działania bądź stany w procesie tworzenia reprezentacji. W tekstach zatem istotne jest, „kto robi, co i komu” (Krzyżanowski, Wodak 2010: 136). Zagadnienie to „rzuca światło na kwestię konstruowania podmiotu działającego, a tym samym na aktywizację lub pasywyzację aktorów społecznych oraz konstruowanie relacji wpływu pomiędzy aktywnymi i pasywnymi aktorami społecznymi” (Krzyżanowski, Wodak 2010: 136).

⁴ Można tu przytoczyć koncepcję religii, którą podaje J. Mariański (2008: 94): „religia wyraża się za pomocą ludzkich wyobrażeń, symboli, uczuć, praktyk, i organizacji. Te sposoby wyrazu są wytworami społecznych interakcji, struktur i procesów, które same wpływają z kolei w różnym stopniu na

a dyskurs konkretnych grup religijnych można uznać za typ dyskursu ideologicznego⁵. Przekazuje on bowiem ideologię w postaci doktryny, co rzutuje na obraz świata zawarty w tekstach różnych wspólnot wyznaniowych. Jak zauważają badacze (na przykład van Dijk 2010, Mayr 2008), dyskursy ideologiczne są szczególnie nacechowane pod względem kształtowania relacji władzy i dominacji, a głównym celem uczestników dyskursu jest legitymizacja kreowanych przez siebie reprezentacji rzeczywistości i społeczeństwa. Według Marzeny Makuchowskiej:

Kościół jako organizacja stanowi społeczność o zhierarchizowanej, scentralizowanej strukturze i autorytatywnym sposobie sprawowania urzędów, służących strzeżeniu rzeczowej prawidłowości i jedności głoszonej nauki oraz formy sprawowania służby Bożej. [...] Do specyfiki kościelnej sfery komunikacyjnej należy istnienie stref w różnym stopniu poddanych kontroli, służącej zachowaniu jedności i czystości doktryny i kultu. [...] Kontroli poddanych jest także szeroki obszar działalności misyjnej Kościoła, spełniającej się w przekazywaniu wiary, które przyjmuje różne formy — dydaktyczną (na przykład nauczanie religii w szkole), naukową (teologia uprawiana i wykładana na uniwersytetach) oraz ewangelizacyjną (literatura religijna, prasa, radio, telewizja, Internet (Makuchowska 2012: 21–23).

Warto zatem przyrzeć się, jak pojmowana jest WŁADZA w tekstach trzech najliczniejszych w Polsce grup religijnych i jak łączy się ona z teocentryczną perspektywą charakterystyczną dla języka komunikacji religijnej.

2. Metody i metodologia

Materiał badawczy stanowi elektroniczny korpus różnogatunkowych polskich tekstów katolickich, luterańskich i prawosławnych, liczący trzysta tysięcy słowoform (po sto tysięcy słowoform na dyskurs). Teksty składające się na poszczególne dyskursy wyznaniowe zostały dobrane według zasady reprezentatywności (Sambor 1972). Gatunki obecne w korpusie reprezentują różne dziedziny komunikacji religijnej (por. Wojtak 2009). Należą do nich: katechizmy, kazania (gatunki dydaktyczne), artykuły i rozprawy teologiczne (gatunki dogmatyczne), modlitwy i liturgie (gatunki kultowe), artykuły i informacje prasowe z życia wspólnoty (gatunki publicystyki kaznodziejskiej), prawo kanoniczne i oświadczenia Kościoła (gatunki prawne).

Ponieważ przedmiotem analizy jest pojęcie⁶ WŁADZA, a nie wyłącznie leksem, skupiam się na kilku jednostkach leksykalnych, które je reprezentują. Jest to zbiór

życie społeczne i znaczenia kulturowe. Religia jest społeczną i kulturową instytucją o bardzo zróżnicowanym znaczeniu”.

⁵ Ideologia rozumiana jest tu nie w sposób wartościujący, lecz opisowy, czyli jako system wierzeń i poglądów, które służą pewnym celom grupowym, w tym budowaniu tożsamości grupy. O ideologiach możemy mówić wówczas, gdy tworzące je wierzenia i poglądy dają całościowe ujęcie rzeczywistości (Szacki 1991: 193–194).

⁶ Termin „pojęcie” definiuję za kognitywistami jako „podstawową jednostkę wiedzy w procesach kategoryzacji i konceptualizacji [...]. Ich załączki powstają już we wczesnym dzieciństwie na podstawie doświadczeń zmysłowych w procesie analizy percepcyjnej znaczenia. W procesie tym rodzą się naj-

najbliższych synonimów, jak *władza*, *panowanie* i *rządy*⁷. W analizie posługuję się kategorią dyskursywnego obrazu świata (DOS). Można go zdefiniować jako „dyskursywnie wyprofilowaną interpretację rzeczywistości, dającą się ująć w postaci zespołu sądów o świecie, o ludziach, rzeczach i zdarzeniach” (Czachur 2011: 87). Nietrudno zauważyć, iż powstanie tego terminu jest efektem komunikacyjnej parametryzacji zjawiska językowego obrazu świata (por. Kiklewicz 2007; Bartmiński 2005). Dyskursywny obraz WŁADZY można zatem badać, wykorzystując środki metodologii JOS. Istotne dla analizy będą więc terminy takie, jak „perspektywa”, „profil”, „faseta”⁸. Prócz zrekonstruowania ogólnych znaczeń i cech semantycznych przypisywanych poszczególnym leksemom ważne jest przyjrzenie się ich wartościowaniu, a także rolowi semantycznemu związanemu z wyodrębnionymi profilami analizowanego pojęcia. Z perspektywy dyskursologicznej mowa tu o aktorach, którzy powiązani są relacją władzy — posiadają ją lub są pod jej wpływem.

Badanie ma charakter korpusowy, istotnym elementem analizy będą zatem także frekwencje wziętych pod uwagę leksemów oraz liczba użyć konkretnych profiliów pojęcia WŁADZA.

3. Wyniki badania

W świetle zebranych danych leksem *władza* można uznać za częsty, natomiast *panowanie* i *rządy* — za wyrazy rzadkie⁹. Liczebność ich wystąpień w poszczególnych dyskursach i w całej próbie przedstawia tabela 1:

bardziej podstawowe pojęcia zwane schematami wyobrażeniowymi. Pojęcia mogą zostać zakodowane w formacie językowym jako pojęcia leksykalne” (Evans 2007: 97). Pojęcie leksykalne to „podstawowa jednostka struktury semantycznej konwencjonalnie związana z formą językową [...]. Pojęcia leksykalne to pojęcia zakodowane językowo — tworzą one wiedzę pojęciową ujętą w formy, które mogą być uzewnętrzniane i przekazywane innym za pośrednictwem języka. Pojęcia leksykalne konwencjonalnie łączą się z formami językowymi różnych poziomów, włączając w to wyrazy, morfemy, wyrażenia idiomatyczne i konstrukcje gramatyczne” (Evans 2007: 97). Ostatecznie więc w artykule mowa jest o pojęciach leksykalnych.

⁷ Por. hasło *władza* w *Uniwersalnym słowniku języka polskiego* pod redakcją Stanisława Dubisza.

⁸ Perspektywę i związaną z nią kategorię punktu widzenia można określić jako „czynnik podmiotowy, od którego zależy kształt językowego obrazu świata i sposób jego profilowania w dyskursie” (Bartmiński 2005: 32). Profilowanie to zdaniem Bartmińskiego (2005: 95) jeden z najistotniejszych aspektów kreowania znaczenia. Jest ono „subiektywną (tj. mającą swój podmiot) operacją językowo-pojęciową polegającą na swoistym kształtowaniu obrazu przedmiotu poprzez ujęcie go w określonych aspektach [...]”. Przykładowo, w zależności od osoby dokonującej kategoryzacji, dany rodzaj rośliny może być ujmowany jako kwiat bądź chwast. Ma on wówczas dwa odrębne zestawy faset, czyli cech semantycznych przypisanych danemu profilowi. W odniesieniu do rośliny jako chwastu będą to na przykład [użyteczność], [czas kwitnienia], w odniesieniu do kwiatu — [kolor], [zapach] (Bartmiński 2005: 98).

⁹ W statystyce językoznawczej słownictwo dzieli się na trzy lub cztery pasy częstości (Sambor 1972; Kamińska-Szmaj 1990): wyrazy bardzo częste, częste, rzadkie oraz bardzo rzadkie. Biorąc pod uwagę, iż każdy z korpusów wyznaniowych liczy sto tysięcy jednostek, za Kamińską-Szmaj uznaję, iż:

Tabela 1.

Leksem	Ewangelicyzm	Katolicyzm	Prawosławie	Cały korpus
<i>Panowanie</i>	8	7	11	26
Rządy	4	3	3	10
Władza	44	51	38	133

Najwyższą frekwencją w tekstach wszystkich dyskursów odznacza się leksem *władza*. Najliczniej występuje on w dyskursie katolickim, najrzadziej — w tekstach prawosławnych. W tych ostatnich natomiast nazwa *panowanie* pojawia się częściej niż w pozostałych tekstach. Określenie *rządy* ma prawie identyczną częstość we wszystkich dyskursach, przy czym jest ono rzadkie. Należy zauważyć, że poszczególne leksemy wykazują pewne tendencje do występowania w określonych gatunkach tekstów. Zależności te zaprezentowane zostały w tabeli 2.

Tabela 2.

Gatunek	Leksem	Wyznanie			Cały korpus
		ewangelicyzm	katolicyzm	prawosławie	
Artykuł publicystyczny	<i>panowanie</i>		1	1	2
	rządy				
	władza	2		3	5
Artykuł teologiczny	<i>panowanie</i>				
	rządy				
	władza	5			5
Informacje	<i>panowanie</i>				
	rządy	1			1
	władza	2	1		3
Katechizm	<i>panowanie</i>				
	rządy	1			1
	władza	9	4	12	25

— do wyrazów bardzo częstych należą leksemy o frekwencji $f \geq 100$;
 — do wyrazów częstych należą leksemy o frekwencji $10 \leq f < 100$;
 — do wyrazów rzadkich należą leksemy o frekwencji $f < 10$;
 — do wyrazów bardzo rzadkich należą hapax- i dislegomena, czyli leksemy o frekwencji $f = 1$ lub 2. Biorąc pod uwagę te kryteria, analizowane leksemy należą odpowiednio do wyrazów częstych i rzadkich. W perspektywie podziału genologicznego ich frekwencje są odpowiednio niższe, lecz i brana pod uwagę objętość poszczególnych gatunków jest proporcjonalnie mniejsza (po dziesięć tysięcy jednostek). Kierując się prawem statystycznym, głoszącym, iż większa objętość tekstu niesie jedynie powielenie informacji (Sambor 1972), a w obrębie ściśle określonych ram dyskursu wyznaniowego i jego formułowości jest to jeszcze bardziej uprawnione, uznając, że przedstawione frekwencje wychodzą poza granicę błędu statystycznego.

Kazanie	<i>panowanie</i>			1	1
	rządy				12
	władza	3	2	7	
Liturgia	<i>panowanie</i>			3	3
	rządy				
	władza		1	2	3
Modlitwa	<i>panowanie</i>	1	2	4	7
	rządy	2		1	3
	władza		2	4	6
Oświadczenie	<i>panowanie</i>		4		4
	rządy		1	2	3
	władza	7	4	4	15
Prawo	<i>panowanie</i>				
	rządy		1		1
	władza	15	35	5	55
Rozprawa	<i>panowanie</i>	6		2	
	rządy				
	władza	3	4	1	8

Najczęściej leksemów związanych z pojęciem WŁADZY używa się w gatunkach prawnych (oświadczeniach i kanonach), dydaktycznych (katechizmach i kazaniach) oraz kultowych (modlitwach i wypowiedziach liturgicznych). Najrzadziej stosowane są one natomiast w tekstach teologicznych i informacyjno-publicystycznych. W obrębie dyskursów można mówić o różnicach w liczebności analizowanych jednostek w poszczególnych gatunkach oraz preferencjach wyboru określonych leksemów w danych typach tekstów. O WŁADZY mówi się znacznie częściej w prawie ewangelickim i katolickim aniżeli w kanonach prawosławnych. Stosuje się wówczas bazowy leksem *władza*. W przypadku oświadczeń, to samo określenie pojawia się z wyższą frekwencją w dokumentach ewangelickich niż w katolickich i prawosławnych. Dodatkowo w oświadczeniach Kościoła katolickiego występuje leksem *panowanie*. We wszystkich katechizmach i kazaniach pojawia się prawie wyłącznie jednostka *władza*. W tych pierwszych ma ona wyższą frekwencję. Ponadto w katechizmie ewangelickim i prawosławnym można ją odnaleźć znacznie częściej niż w tekście katolickim. W tekstach związanych ze sferą kultu występuje przeważnie określenie *panowanie*, choć mowa również o *rzędach* i *władzy*. O ile pierwsze z wymienionych jest wspólne trzem dyskursom, o tyle wyraz *władza* jest charakterystyczny dla tekstów katolickich i prawosławnych. W rozprawach teologicznych leksem *władza* ma stosunkowo zrównoważony rozkład. W tekstach ewangelickich znacznie wyższa frekwencja cechuje jednak wyraz *panowanie*, zdecydowanie rzadszy lub niewystę-

pujący w pozostałych. Określenie *władza* można też spotkać w ewangelickich artykułach teologicznych. Nie występuje ono w pozostałych tekstach reprezentujących ten gatunek. Z kolei we wszystkich trzech grupach tekstów publicystycznych i informacyjnych nazwy odnoszące się do władzy są bardzo rzadkie.

Użycie poszczególnych leksemów wiąże się z konkretnymi profilami znaczeniowymi i służy kształtowaniu określonych sposobów konceptualizacji WŁADZY. Można wyróżnić kilka podstawowych profili tego pojęcia:

- 1) w rozumieniu religijnym:
 - a) profil władzy kościelnej — ‘duchowni-zarządcy Kościoła’; ‘zarządzenia Kościołem jako instytucją’
 - b) profil władzy Kościoła — ‘rządy Kościoła’
 - c) profil władzy boskiej — ‘rządy Boga’
 - d) profil władzy sił nadprzyrodzonych — ‘oddziaływanie szatana, grzechu itp. na człowieka’
- 2) w rozumieniu niereligijnym:
 - a) profil władzy państwowej — ‘rządzenie państwem’
 - b) profil władzy społecznej — ‘dominacja człowieka nad innymi ludźmi lub nad zjawiskami’

Zrekonstruowane znaczenia można przypisać do dwóch obszarów rzeczywistości, które są przedmiotem zainteresowania dyskursów wyznaniowych — *sacrum* oraz *profanum*¹⁰. Te dwie perspektywy wyznaczają sposób wypowiedzania się o władzy. Zgodnie z nimi istnieje władza świecka i władza boska oraz władza dana od Boga. Kategorizacje te występują w tekstach z różną frekwencją i wykazują określoną predestynację gatunkową. Rozkład przedstawia tabela 3.

Tabela 3.

Profil	Gatunek	Ewangelicyzm	Katolicyzm	Prawosławie	Korpus
1a	prawo kanoniczne, oświadczenie	15	38	3	56
1b	artykuł teologiczny, oświadczenie, katechizm	4	2	11	17
1c	katechizm, rozprawa, modlitwa, liturgia	15	5	14	34
1d	katechizm, rozprawa, kazanie	6	2	7	15
2 a	modlitwa, artykuł publicystyczny, kazanie	10	8	5	23
2 b	kazanie, rozprawa	5	4	5	14

¹⁰ O podziale rzeczywistości na te dwie sfery mentalne pisze wyczerpująco Mircea Eliade (Eliade 2008).

Z zaprezentowanych danych wynika, iż najczęściej przedmiotem zainteresowania dyskursów wyznaniowych traktowanych holistycznie jest władza kościelna oraz władza boska. Często mówi się także o władzy państwowej oraz władzy Kościoła jako wspólnoty wiernych. Pozostałe profile są rzadsze. Należy jednak zauważyć, że w poszczególnych dyskursach traktowanych indywidualnie rangi poszczególnych znaczeń nie są jednakowe. W dyskursie prawosławnym o władzy kościelnej wspomina się zaledwie trzy razy, podczas gdy w tekstach katolickich aż trzydzieści osiem. Cechą wspólną wszystkich trzech dyskursów jest natomiast fakt, iż omawiany profil związany jest z dokumentami kościelnymi — kodeksami i oświadczeniami. Zdecydowanie częściej niż w pozostałych dyskursach w prawosławiu porusza się natomiast kwestię władzy Kościoła jako władzy danej od Boga. To znaczenie pojawia się najczęściej w katechizmie prawosławnym. W wypadku pozostałych dyskursów można je odnaleźć sporadycznie w oświadczeniach i artykułach teologicznych. Z kolei o władzy boskiej o wiele częściej orzeka się w dyskursie ewangelickim i prawosławnym niż w katolickim. Najwyższą frekwencję konceptualizacja ta ma w tekstach kultowych i teologicznych. Profil władzy rozumianej jako oddziaływanie na człowieka sił nieczystych występuje z kolei najczęściej w gatunkach dydaktycznych, przy czym jest on charakterystyczny dla dyskursu ewangelickiego i prawosławnego. Pozostałe znaczenia, związane ze sferą *profanum*, a więc ‘władza państwowa’ i ‘władza społeczna’, pojawiają się w poszczególnych dyskursach z podobną frekwencją. Kolejne prawidłowości i różnice związane z konceptualizacją i funkcjonowaniem pojęcia WŁADZA w tekstach religijnych przedstawia analiza semantyczna poszczególnych profili.

3.1. Profil władzy kościelnej

Jak już wspomniałam, konceptualizacja WŁADZY jako grupy duchownych zarządzających Kościołem oraz jako sam proces kierowania tą instytucją występuje w dokumentach ewangelickich i katolickich, sporadycznie zaś w tekstach prawosławnych. Leksykalną reprezentacją omawianego pojęcia jest wówczas bazowe określenie *władza*. Występuje ono często jako człon definicji dotyczących poszczególnych organów administracyjnych danego Kościoła, na przykład:

Konsystorz jest władzą służbową duchownych oraz świeckich członków Rad Parafialnych i Rad Diecezjalnych. (ewangelicyzm)

Pojawia się jednak przede wszystkim w kontekście dyrektyw — nakazów i zakazów dotyczących kompetencji osób rządzących, a także osób im podległych, czyli wiernych:

Władza nadzorująca jest uprawniona i zobowiązana do stosowania środków dyscyplinujących wobec osób popełniających wykroczenia dyscyplinarne. (ewangelicyzm)

Troska o katechezę, pod kierownictwem prawowitej władzy kościelnej, należy do wszystkich członków Kościoła. (katolicyzm)

W szczególnych kwestiach językowych, edukacyjnych lub też duszpasterskich którejkolwiek Cerkwi, Zgromadzenie Episkopalne może współpracować również z władzą cerkiewną rzeczonej Cerkwi tak, ażeby różnorodność tradycji narodowych potwierdzała jedność Prawosławia we wspólnocie wiary i spójni miłości. (prawosławie)

Omawany profil ma zatem nacechowanie urzędowe i związany jest z regulacją stosunków pomiędzy duchownymi sprawującymi określone funkcje w obrębie hierarchii kościelnej, a także pomiędzy nimi a laikatem. Należy zwrócić uwagę, iż poszczególne desygnacje są determinowane przez strukturę poszczególnych omawianych wspólnot. W dokumentach ewangelickich nominacja *władza* odnosi się nie tylko do duchownych, lecz także do części osób świeckich będących członkami odpowiednich rad. Poza przymiotnikiem *kościelna*, najczęstsze przydawki określające *władzę* to: *nadzorująca, przełożona, nadrzędna, służbowa, zwierzchnia, najwyższa, parafialna*. Występują one w postpozycji, co nadaje tym połączeniom status terminów administracyjnych. Mają one charakter hierarchiczny i odwołują się do konkretnych szczebli organizacji kościelnej:

Najwyższą władzą Diecezji jest Synod Diecezjalny. (ewangelicyzm)

Do zadań i praw *władz kościelnych* należy: *rozstrzyganie, uchwalanie, zatwierdzanie, stwierdzanie, upoważnianie, żądanie, zwoływanie, konstituowanie, powoływanie*. *Władzy* w tym rozumieniu przypisuje się zatem funkcje stanowiące. Wierni z kolei *podlegają* władzy kościelnej i jej poszczególnym organom.

W przypadku tekstów katolickich, najważniejszym reprezentantem *władzy* jest nie *synod*, lecz *papież*. W przeciwieństwie do ewangelicyzmu, w którym wiele uwagi poświęca się rozczłonkowaniu *władzy* i jej uprawnieniom, w katolicyzmie mówi się jedynie o *władzy kościelnej*, zdecydowanie rzadziej natomiast o *kościelnej władzy ustawodawczej* bądź *władzy biskupów*. Bardzo często określa się ją jako *kompetentną* w znaczeniu prawniczym ‘mający określone kompetencje, uprawniony do działania’. O ile w prawie ewangelickim *władzy* przypisuje się działania, o tyle w dokumentach Kościoła rzymskokatolickiego wymienia się to, co jej *podlega*, a zatem definiuje się obszary znajdujące się pod jej wpływem:

Władzy kościelnej podlega katolickie nauczanie i wychowanie.

Kierowanie świętą liturgią należy w sposób wyłączny do władzy kościelnej, którą jest Stolica Apostolska.

WŁADZA konceptualizowana jest tu w sposób statyczny, aczkolwiek jako oddziałująca na życie całej wspólnoty. W zakresie jej kompetencji leży nie tylko zarządzanie kultem czy administracją kościelną, lecz także sprawami finansowymi (na przykład dzierżawieniem dóbr), szkolnictwem itp. Co istotne, przez stosowanie leksemu *władza* głównie w przypadkach zależnych w wyrażeniach typu: *bez zgody władzy kościelnej, bez zezwolenia władzy kościelnej, ze strony władzy kościelnej, pod władzą kościelną*, pojęcie to ulega odpodmiotowieniu typowemu dla profilowania w tekstach reprezentujących styl urzędowy (por. Bartmiński 2009). Specyficzną cechą zacytowanych wyrażań w formie negatywów jest ponadto wrażenie, iż nic nie może stać się bez wiedzy

czy aprobaty władz kościelnych. Można to potraktować jako element języka dominacji, obecny także w innych dyskursach instytucjonalnych.

3.2. Profil władzy Kościoła

Profil ten we wszystkich trzech dyskursach pełni funkcję ideologiczną i ma wymiar doktrynalny. Jest głównie domeną gatunków dydaktycznych oraz teologicznych. W katechizmach, oświadczeniach i artykułach bądź rozprawach przyjmuje się *a priori*, iż Kościół jako wspólnota dzierży władzę. Zadaniem tekstów jest uzasadnienie, dlaczego ją posiada, jaki ma ona charakter i skąd pochodzi. Najczęściej występującą tutaj nominacją jest *władza*. W tekstach badanych dyskursów można odnaleźć takie jej rozwinięcia, jak *władza Kościoła* (ewangelicyzm, katolicyzm), *władza Cerkwi* (prawosławie), *władza chrześcijańska* (katolicyzm), *władza apostołska* (katolicyzm, prawosławie). Środkiem jej legitymizacji jest ofiarowanie przez Boga/Chrystusa:

Władza, jaką Chrystus dał Swojej Cerkwi. (katechizm prawosławny)

Władza Kościoła ma charakter sakralny i właśnie w tej sferze się realizuje. Wiąże się ona, nie jak w przypadku *władzy kościelnej*, z zarządzaniem Kościołem w sensie administracyjnym, lecz z duchowym kierowaniem wspólnotą. Na mocy władzy danej od Boga Kościół ma wpływ na odpuszczanie grzechów, głoszenie prawowitej nauki, dawanie chrześcijańskiego świadectwa wiary, pouczania wiernych itp.:

Skorzystajmy z łaski, jaką dla naszego zbawienia otrzymali Apostołowie: władzy rozgrzeszania ludzkich dusz. (katolicka rozprawa teologiczna)

Następcy apostołscy nazywali się biskupami. Dana im była pełna władza apostołska: nauczać wiary Chrystusowej, spełniać wszystkie sakramenty i kierować całym życiem duchowym Cerkwi. (katechizm prawosławny)

Omawiany profil znaczeniowy realizuje się we wszystkich trzech dyskursach w ten sam sposób, przy czym semantyka ogólnego określenia *Kościół* ulega w nich uszczegółowieniu i zawężeniu do poziomu konkretnego wyznania. Ponadto w prawosławiu funkcjonuje nazwa *Cerkiew* (por. *władza Cerkwi*), która już bezpośrednio desygnuje określoną wspólnotę chrześcijańską. W ten sposób legitymizuje się prawowierność i autorytatywność partykularnego Kościoła. Należy zaznaczyć, iż mimo tożsamej konceptualizacji tak profilowanej *WŁADZY* i strategii jej kreowania, w poszczególnych tekstach pojawiają się różnice ilościowe. Najczęściej o *władzy Kościoła* orzeka się w dyskursie prawosławnym, zdecydowanie rzadziej w dyskursie ewangelickim i katolickim.

3.3. Profil władzy boskiej

Choć niewątpliwie jednym z celów wspólnot wyznaniowych jest legitymizacja własnej pozycji względem innych, co na poziomie tekstów owocuje sporym udziałem treści

dotyczących ‘władzy kościelnej’ oraz ‘władzy Kościoła’, ważne jest również umotywowanie zasadności jej istnienia w obrębie samych członków (Neusner 2003). Tym, co spaja grupę wiernych, są wierzenia tworzące obraz świata zbudowany z perspektywy sakralnej i religijnego punktu widzenia. W centrum tych wierzeń w przypadku chrześcijaństwa znajduje się Bóg. Jest on traktowany jako najwyższa instancja posiadająca władzę nad światem i nad człowiekiem. Stąd w tekstach religijnych obraz Boga-Władcy. O władzy boskiej mowa jest najczęściej w gatunkach kultowych (w modlitwach oraz liturgiach poszczególnych Kościołów) oraz w katechizmach i tekstach teologicznych, mających w tym wypadku charakter objaśniający. W badanych dyskursach w odniesieniu do tego przymiotu Boga stosuje się nie, jak w poprzednich profilach, leksem *władza*, lecz nazwę *panowanie* bądź *rządy*¹¹, na przykład:

Co to znaczy, że Jezus siedzi po prawicy Boga, Ojca Wszechmogącego? Znaczy to, że razem z Ojcem sprawuje rządy nad światem. (katechizm ewangelicki)

Ty masz wszelką władzę na niebie i na ziemi. (modlitwa katolicka)

Ty jesteś Bogiem naszym, a my ludem Twoim, pod Twoim panowaniem zawsze strzeżeni. (modlitwa prawosławna)

Często w roli posiadacza władzy, zwłaszcza w katechizmie ewangelickim i katolickim, występuje Chrystus:

W ten sposób Chrystus Zmartwychwstały, udzielając Apostołom Ducha Świętego, powierza im swoją władzę uświęcania: stają się oni sakramentalnymi znakami Chrystusa. (katechizm katolicki)

Jak bowiem ma żywot sam w sobie, tak dał Synowi, by miał żywot sam w sobie. I dał mu władzę sądzenia, bo jest Synem Człowieczym. (katechizm ewangelicki)

Podkreśla się wówczas, że Jezus sprawuje rządy z ramienia Boga. Sformułowania te mają znaczenie teologiczne i służą uprawomocnieniu oraz wytłumaczeniu dogmatu o jedności Trójcy Świętej.

Jak wynika z przytoczonych fragmentów tekstów, profil władzy boskiej ma nieco odmienne realizacje nie tyle w poszczególnych dyskursach, ile w obrębie gatunków. W modlitwach i wypowiedziach liturgicznych władza Boga ma charakter globalny i jest po prostu panowaniem nad całym światem. Konsekwencją bożych rządów jest powstanie wszelkiego stworzenia oraz wiele pozytywnie wartościowanych zjawisk, takich jak *opatrność*, *opieka*, *ochrona*, *łaska*. Wszystkie one ukierunkowane są na człowieka i są odzwierciedleniem jego relacji z Bogiem. W modlitwach wierny prosi o te dary bądź dziękuje za nie¹², a ich obecność w swoim życiu uzasadnia właśnie sprawowaniem przez Boga władzy nad światem:

Stwórcu wszystkich stworzeń widzialnych i niewidzialnych, który w swojej władzy ustanowiłeś czasy i lata, który wszystkim rządzisz w Twojej mądrej i łaskawej Opatrzności, dziękujemy za Twoje dobrodziejstwa. (modlitwa prawosławna)

¹¹ Wyjątkiem są teksty prawosławne, w których równie często jak pozostałe występuje nominacja *władza*.

¹² Warto zauważyć, że profil władzy boskiej występuje w modlitwach błagalnych i dziękczynnych.

W gatunkach dydaktycznych i teologicznych władza boska ma co prawda taki sam zakres, lecz jednocześnie dodatkowo podkreśla się niektóre jej aspekty bądź sfery oddziaływania. Zwłaszcza w odniesieniu do Chrystusa jako jednej z Osób Boskich mówi się o *władzy nad aniołami*, *władzy odpuszczania grzechów*, *władzy sądzienia* itp. Wiąże się to z rolą pełnioną przez wymienione gatunki. Stanowią one obszar formułowania oraz przekazywania doktryny i mają pouczać wiernych o kluczowych sprawach wiary oraz o strukturze *sacrum*.

3.4. Profil władzy sił nadprzyrodzonych

Podobnie jak wskazany tu profil, ma uzasadnienie w przyjmowanej przez wiernych religijnej perspektywie oglądu rzeczywistości i związanym z wierzeniami (w tym wypadku chrześcijańskimi) obrazem świata (Lacoste 2005). W poszczególnych odłamach chrześcijaństwa z różnym natężeniem akcentuje się istnienie w świecie sił innych niż boska. Mają one charakter nadprzyrodzony i często negatywnie wpływają na człowieka oraz jego relacje z Bogiem. Do takich sił w analizowanych dyskursach (a zwłaszcza w tekstach dydaktycznych i teologicznych) zalicza się *szatana*, *demony*, *grzech* oraz *śmierć*. O ile jednak władzę boską nazywa się *rządami* i *panowaniem*, co ma związek z conceptualizacją Boga jako *Pana* całego stworzenia, w odniesieniu do wspomnianych mocy stosuje się wyłączenie określenie *władza*:

Pan Jezus wybawił nas od grzechu, śmierci i władzy szatana. (katechizm ewangelicki)

Chrystus obronił nas przed szatanem, księciem ciemności, wyrwał nas z jego władzy. (kazanie katolickie)

Chrystus, jak mówi św. Cyryl Aleksandryjski, przyjął śmierć rozmyślnie, aby położyć kres panowaniu śmierci. (prawosławna rozprawa teologiczna)

Zacytowane fragmenty wskazują, iż wpływ owych negatywnych czynników na człowieka nie jest dostatecznie silny i za każdym razem niweluje go siła boska. Zarówno śmierci, jak i grzechowi oraz największemu wrogowi ludzkości — szatanowi — kres kładzie Chrystus. W badanych tekstach władza sił nieczystych rzadko jest opisywana i niewiele się o niej orzeka. Opisuje się natomiast działania, jakie Bóg bądź Jezus podejmują w celu jej zniweczenia, lub po prostu stwierdza się, że tego dokonali. W ten sposób ranga wspomnianych istot i zjawisk zostaje pomniejszona, co ma istotny wymiar teologiczny. Ostatecznie władza boska zwycięża bowiem nad władzą sił nieczystych. Należy zaznaczyć, że omawiany profil o wiele częściej występuje w tekstach dyskursu ewangelickiego i prawosławnego niż katolickiego. Ma to związek z większym dualizmem tych wyznań.

3.5. Profil władzy państwowej

Niemalże każda religia o szerszym zasięgu wykazuje związek z polityką i wchodzi w relacje z władzą świecką (Nausner 2003). Na poziomie językowym kontakty te

odzwierciedlają się w sposobie wyrażania się o rządach państwowych oraz próbach zdefiniowania swego stanowiska (także teologicznego) względem ich działalności. W wypadku chrześcijaństwa, jak wiadomo, można mówić o długowiecznym kształtowaniu relacji z państwowością, a dodatkowo na gruncie katolicyzmu polskiego — wiązaniu swego losu z narodem i państwem polskim. Z kolei ewangelicyzm i prawosławie jako mniejszości religijne również z wielu przyczyn ustosunkowują się do tak pojętej władzy. Toteż nie dziwi, iż w badanych tekstach, choć nie nazbyt często, pojawia się konceptualizacja pojęcia WŁADZY jako rządzenia (bądź rządzących) państwem i jego poszczególnymi sektorami. Profil ten występuje zwykle w informacjach, artykułach publicystycznych oraz oświadczeniach kościelnych, a także w modlitwach. W pierwszym typie tekstów władza państwowa nie jest przedmiotem opisu ani refleksji — orzeka się o niej jedynie na prawach wzmianki przy okazji uczestnictwa wiernych bądź duchownych w różnych wydarzeniach, w których udział biorą również osoby zarządzające państwem. Władza bądź władze są zatem po prostu aktorami, których wspomnienie jest istotne dla zachowania struktury powiadomienia o danym zdarzeniu. Używa się wówczas nazwy *władza* lub *rząd*, na przykład:

W swoim wystąpieniu m.in.: poinformował o uruchomieniu nowej strony internetowej www.bik.luteranie.pl, która prezentuje informacje urzędowe Kościoła, poruszył kwestię licznych szkoleń duchownych i świeckich pracowników Kościoła, które odbyły się w ostatnich miesiącach, postulował stworzenie logo Kościoła, omówił zagadnienie aktualnych kontaktów z Polską Radą Ekumeniczną oraz z Kościołem Ewangelicko-Reformowanym, przedstawił obecne relacje z rządem, w tym kwestie Komisji Regulacyjnej, poinformował o aktualnej sytuacji kościelnej drukarni, czyli Ośrodka Wydawniczego Augustana i Wydawnictwa Augustana. (informacje ewangelickie)

Bestialskie morderstwa z ostatnich dni są świadectwem tej samej konsekwentnie realizowanej strategii, której lokalne władze nie są w stanie skutecznie przeciwdziałać (informacje katolickie)

W artykułach publicystycznych, oświadczeniach poszczególnych kościołów i tekstach modlitewnych władza państwowa staje się natomiast rzeczywistym tematem wypowiedzi i niejednokrotnie również przedmiotem oceny. W tekstach prasowych orzeka się o niej z perspektywy moralno-etycznej:

W regionie tym ma swoje głębokie korzenie Cerkiew Chrystusowa, a zwłaszcza święta Cerkiew Prawosławna. Region ten został uświęcony krwią męczenników wiary prawosławnej i łzami jego świętych ascetów. Nikt nie ma moralnego prawa do zignorowania tego faktu, a wszelka władza państwowa jest zobowiązana do szanowania go. (artykuł prawosławny)

Stąd Kościół ma prawo, ale i obowiązek nauczania „etyki społecznej”, pozostawiając ludziom kompetentnym samą technikę sprawowania władzy, wyrażając jednocześnie swoją pasterską troskę o to, ażeby owa technika sprawowania władzy nie miała charakteru utylitarystycznego, ale służyła sprawiedliwości społecznej, czyli dobru wspólnemu członków wspólnoty politycznej. (artykuł katolicki)

Władza państwowa jest tutaj postrzegana przez pryzmat relacji z poszczególnymi Kościołami, a także swojego oddziaływania na społeczeństwo. Kościoły mają stać na straży wartości etycznych oraz sprawiedliwości i z tego punktu widzenia oceniać rząd.

W oświadczeniach dominuje natomiast teologiczny punkt widzenia. Głównym poruszonym w nich problemem jest zakres władzy Kościoła i władzy świeckiej oraz ich wzajemnego oddziaływania na siebie, a także możliwość rozstrzygania spraw wiernych, którzy są jednocześnie obywatelami:

W krańcowym przypadku władza państwowa może dopuścić do rozwodu, ale Reformator uważa, że rozwody są złem, choć czasem złem koniecznym. (ewangelicyzm)

Chrześcijanie powinni uznawać władzę państwową, a przy tym nie zapominać jednak o Królestwie Bożym. (ewangelicyzm)

Jako środek legitymizacji władzy Kościoła wykorzystuje się często dogmat o jej sakralnym pochodzeniu. Ma to sprawić, by była ona postrzegana na równi z władzą państwową:

Demokracja, zwłaszcza świecka, nie może być uznana za ideał, gdyż Kościół nie uważa za ideał żadnej formy rządów, w sposób świadomy separującej się od sfery sakralnej. (prawosławie)

Należy zauważyć, że w przytoczonych kontekstach władza państwowa niekiedy traktowana jest negatywnie. Zupełnie inaczej dokonuje się jej wartościowania w modlitwach. Wykorzystuje się ich walor dydaktyczny i próbuje ukształtować pozytywny stosunek wiernego do państwowości, której jest członkiem. Wśród modlitw można odnaleźć specjalne teksty w intencji pomyślności rządów, oczywiście skierowane do Boga:

Uwierńc łaską Swą i błogosławieństwem, mądrością i wszelkimi darami Ducha Twego Prezydenta Rzeczypospolitej oraz cały Rząd. (modlitwa ewangelicka)

Daj nam, Boże, spokojne rządy, abyśmy pod ich opieką ciche i spokojne życie wiedli, we wszelkiej pobożności i uczciwości. (modlitwa prawosławna)

Profilowanie takie nie jest jednak częste.

3.6. Profil władzy społecznej

Konceptualizacja władzy jako relacji między ludźmi lub jako ich wpływ na pewne zjawiska jest najrzadziej występującą spośród wszystkich opisanych. W analizowanych tekstach pojawia się w kontekście zagadnień etyczno-moralnych oraz refleksji nad kondycją człowieka we współczesnym świecie. W tekstach publicystycznych, kazaniach i oświadczeniach kościoły próbują zająć stanowisko względem zmieniającej się rzeczywistości i zgubnych (z religijnego punktu widzenia) pokus i niebezpieczeństw czyhających na wiernych — materializmu, pogoni za bogactwem, niewłaściwej roli mediów, lecz przede wszystkim chęci kierowania drugą osobą i utraty poczucia więzi z Bogiem:

Interesuje go [człowieka] tylko „działanie” i dlatego stara się wykorzystywać wszelkie zdobycze techniki, aby programować i kontrolować narodziny i śmierć, rozciągając nad nimi swoje panowanie. (oświadczenie katolickie)

Chrystus kieruje je także do ludzi naszych czasów, żyjących wśród nieustannej walki o władzę w świecie, w którym wszyscy chcą rządzić, a nikt nie chce służyć. (kazanie prawosławne)

Młodzieży, na tym etapie rozwoju, często brak całościowego spojrzenia na potrzeby, wystosowane wobec niej propozycje, władzę, której doświadcza. (ewangelicki artykuł publicystyczny)

Władza, do której dąży człowiek, jest tu wartościowana negatywnie i postrzegana jako zagrożenie dla niego samego. Wedle stanowiska poszczególnych kościołów istota ludzka nie powinna bowiem być w posiadaniu władzy, lecz służyć innym ludziom oraz Chrystusowi. Konceptualizacja ta i związana z nią aksjologia jest niewątpliwie efektem laicyzacji i innych przemian, jakie zachodzą obecnie w sferze światopoglądowej wiernych (Beyer 2005).

4. Podsumowanie

Analiza pojęcia WŁADZA w tekstach polskich dyskursów wyznaniowych wykazała, że jest ono bardzo szerokie i ma kilka znaczeń. Można mówić o sakralnej i świeckiej konceptualizacji władzy, przy czym o obu kategoriach orzeka się z perspektywy sakralnej. Każdy z wyodrębnionych profili pojęcia pełni w tekstach określoną funkcję i posiada odrębny zestaw faset. Zestawy cech semantycznych można przedstawić następująco:

- a) profil władzy kościelnej:
[PODZIAŁ], [FUNKCJA], [KOMPETENCJE]
- b) profil władzy Kościoła:
[POCHODZENIE], [CECHY], [KOMPETENCJE]
- c) profil władzy boskiej:
[ZAKRES], [CECHY], [REZULTATY DLA CZŁOWIEKA]
- d) profil władzy sił nadprzyrodzonych:
[ODDZIAŁYWANIE NA CZŁOWIEKA], [SPRAWCA]
- e) profil władzy państwowej:
[FUNKCJE], [ODDZIAŁYWANIE NA CZŁOWIEKA], [RELACJA Z KOŚCIOŁEM]
- f) profil władzy społecznej:
[CECHY], [ODDZIAŁYWANIE NA CZŁOWIEKA]

Dwoma najważniejszymi rodzajami władzy są władza boska oraz władza Kościoła pochodząca od pierwszej z wymienionych. Mają one wymiar sakralny i przez to są kategoryzowane jako nadrzędne wobec pozostałych, a zwłaszcza wobec władzy państwowej i wszelkiego rodzaju panowania, jakie może sprawować człowiek bez odwoływania się do wartości religijnych. Jedynie Bóg i Kościół (konkretna wspólnota) mogą sprawować „prawowitą” i „prawdziwą” władzę, podczas gdy inne jej formy są postrzegane jako niebezpieczne i niekiedy kategoryzowane również jako zagrażające wolności jednostki. Stąd też istotnym elementem dyskursywnego obrazu władzy państwowej, społecznej i władzy sił nadprzyrodzonych (na przykład

władzy grzechu) jest jej oddziaływanie na człowieka. Orzekanie o różnych rodzajach władzy w dyskursach wyznaniowych ma zatem na celu uporządkowanie obrazu świata wiernych w oparciu o opozycję *sacrum–profanum* oraz legitymizację pozycji Kościoła (jako dzierżącego władzę daną od Boga) względem innych instytucji społecznych i form sprawowania rządów. Co istotne, jest to cecha wspólna wszystkich analizowanych dyskursów wyznaniowych, a ewentualne różnice tkwią jedynie w ilościowej realizacji poszczególnych profili.

Bibliografia

- Bartmiński J. (2005): *Językowe podstawy obrazu świata*, Lublin.
 Bartmiński J. (2009): *Tekstologia*, Warszawa.
 Beyer P. (2005): *Religia i globalizacja*, Kraków.
 Czachur W. (2011): *Dyskursywny obraz świata. Kilka refleksji*, „Tekst i Dyskurs” nr 4.
 Dijk van T. (2010): *Ideology and Discourse. A Multidisciplinary Introduction*, Amsterdam.
 Evans V. (2007): *Leksykon językoznawstwa kognitywnego*, Kraków.
 Eliade M. (2008): *Sacrum a profanum*. Warszawa.
 Fairclough N. (2003): *Analysing Discourse. Textual Analysis for Social Research*, London.
 Kiklewicz A. (2007): *Zrozumieć język. Szkice z semantyki, pragmatyki i lingwistyki komunikacyjnej*, Łask.
 Krzyżanowski M., Wodak R. (2010): *Jakościowa analiza dyskursu w naukach społecznych*, Warszawa.
 Lacoste J.Y. (2005): *Encyclopedia of Christian Theology*, t. 1, London.
 Makuchowska M. (2012): *Od wrogów do braci. Posoborowe zmiany w dyskursie Kościoła katolickiego*, Opole.
 Marjański J. (2008): *Tożsamości religijne w społeczeństwie polskim*, [w:] *Oblicza religii i religijności*, red. I. Borowik, J. Doktor, M. Libiszowska-Żółtkowska, Kraków.
 Mayr A. (2008): *Language and Power. An Introduction to Institutional Discourse*, London.
 Neusner J. (2003): *God's Rule. The Politics of World Religions*, Georgetown.
 Sambor J. (1972): *Słowa i liczby*, Wrocław.
 Szacki J. (1991): *Ideologia*, [w:] *Encyklopedia kultury polskiej XX wieku*, t. 1. *Pojęcia i problemy wiedzy o kulturze*, red. A. Kłosowska, Wrocław.
 Wojtak M. (2009): *Polimorficzność stylu religijnego we współczesnej polszczyźnie*, [w:] *Język religijny dawniej i dziś*, red. S. Mikołajczak, M. Rybka, T. Węclawski, t. 5, Poznań.

Conceptualisations of the notion of “power” in texts of the Polish Lutheran, Catholic and Orthodox discourse

Summary

The article is devoted to an analysis of the notion of “power” in texts of selected religious discourses. The broadly defined language of power includes a manner of conceptualising the notion that is suggested to readers as well as measures used to determine it. In religious discourses, transcendently oriented, we can find specific meanings attributed to lexemes from the given semantic field. The author analyses synonymous nouns designating the notion of “power.” The study was quantitative and qualitative, and was conducted on a specialised body of texts of various genres and representing the Catholic,

the Lutheran and the Orthodox discourse. The article presents the frequencies of each lexeme taking into account the different genres, and profiles which create discursive images of power in the various groups of texts. The analysis has demonstrated that notions appearing in the texts include “God’s power”, “the power of the Church” and “lay authorities.” The conceptualisations play similar roles in the three discourses and are used to define reality from the religious and ethical perspective.

Keywords: discourse, religious discourse, religious language, language of power, corpus linguistics, discursive image of the world, profiling, perspective.